

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชากรเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานที่จะนำบุคคลให้ก้าวไปสู่ความสุขความเจริญต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งเป็นปัจจัยที่ช่วยพัฒนาบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และความประพฤติ ในแผนพัฒนาประเทศทุกฉบับจึงได้ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาการศึกษา โดยให้เป็นกลวิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยพัฒนาคน การที่คนเราจะมีคุณภาพดีได้นั้น สุขภาพย่อมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากเนื่องจากการศึกษามีความสัมพันธ์กับสุขภาพอย่างใกล้ชิด และยากที่จะแยกออกจากกันได้ เพราะในชีวิตของคนเราจำเป็นต้องศึกษาเพื่อดำรงไว้ซึ่งสุขภาพ และเพื่อปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพให้ดียิ่งขึ้นแต่ในขณะที่เดียวกันคนเราก็จำเป็นต้องมีสุขภาพที่สมบูรณ์ด้วย เพื่อที่จะช่วยในการศึกษาเล่าเรียน และใช้การศึกษาที่ได้รับไปนั้นให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย (สุชาติ โสภประยูร, 2525) โดยทั่วไปเป็นที่ยอมรับกันว่าในการพัฒนาสุขภาพของเยาวชนให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรใช้โอกาสที่มีอยู่ในโรงเรียนถ่ายทอดความรู้ทางด้านสุขภาพ สร้างแนวคิด ค่านิยม เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องจนเกิดสุขนิสัยให้กับเยาวชนในวัยเรียน (วรุณี สุรสิทธิ์, นิภา มนูญิจู และชนิษฐ์ วโรทัย, 2526 อ้างถึงใน สุกัญญา งามบรรจง, 2528) ดังนั้นในการสร้างเสริมและพัฒนาสุขภาพแก่เด็กจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างหนึ่งของโรงเรียน ซึ่งในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพไว้ว่า "เพื่อให้มีบุคคลที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2519)

โรงเรียนประถมศึกษา นับว่าเป็นสถานที่จัดการศึกษาเบื้องต้นให้แก่เด็ก โดยมุ่งให้เด็กมีประสบการณ์และทักษะขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนวิธีการดำรงชีวิตให้มีสุขภาพดีสามารถเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพของประเทศในอนาคต ดังนั้นโรงเรียนประถมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อปลูกฝังความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเฉพาะในเรื่องการดูแลสุขภาพอนามัย เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นการสนองต่อจุดมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 อีกด้วยดังที่ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) กล่าวไว้ว่า

"โรงเรียนเป็นสถานที่ที่ช่วยปรับปรุงนิสัยทางสุขภาพอนามัยของนักเรียน เด็กในวัยเรียนเป็นวัยที่สามารถจะมีหรือเสริมสร้างนิสัยต่าง ๆ ได้ง่าย นิสัยทางด้านสุขภาพอนามัยเป็นสิ่งที่หนึ่งที่จะเกิดกับตัวเด็ก" ดังนั้นในการส่งเสริมสุขภาพให้แก่นักเรียนนั้น โรงเรียนสามารถทำได้ในลักษณะของการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญๆ 3 ประการคือ การจัดสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ การจัดบริการสุขภาพ และการสอนสุขศึกษา

การจัดการสอนสุขศึกษา เป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการสุขภาพในโรงเรียนที่ได้จัดมีขึ้นในโรงเรียนทุกระดับชั้น แต่ยังคงพบว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาอย่างไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนัก คือ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพอนามัยของนักเรียนได้เท่าที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน ดังที่ นิรันดร์ อิมามิ (2522) กล่าวว่า "ผู้สอนวิชาสุขศึกษาหลายท่านปรารถนาว่า วิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย นักเรียนก็ไม่สนใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะเนื้อหาวิชา วิธีสอนของครู ตลอดจนความสนใจและแรงจูงใจของผู้เรียนที่มีต่อวิชาสุขศึกษา ไม่เอื้ออำนวยต่อบรรยากาศในการเรียนการสอนเท่าที่ควร" สมจิตต์ สุพรรณพิสน์ (2521) ได้กล่าวว่า "ครูผู้สอนวิชาสุขศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ มิได้เรียนรู้ทางสุขภาพโดยตรง จึงไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาสุขศึกษา วิธีสอนที่จะให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก็ทำได้ยาก ซึ่งบางครั้งต้องการให้นักเรียนเห็นของจริงหรือสภาพความเป็นจริงก็ทำไม่ได้ รวมทั้งการประเมินผลก็ไม่สามารถจัดได้ตามเกณฑ์" ซึ่งตรงกับความเห็นของ สุพัฒน์ อีระเวชเจริญชัย (2521) ว่า "ครูสุขศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของงานสุขศึกษาในโรงเรียน เนื่องจากครูผู้สอนสุขศึกษา ไม่มีวุฒิทางสุขภาพหรือไม่ได้รับการอบรมสำหรับทำการสอนวิชาสุขศึกษาโดยตรง ทำให้ไม่มีความรู้อย่างแท้จริง ไม่เห็นคุณค่าของวิชาสุขศึกษา ย่อมทำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของวิชาสุขศึกษาได้ยาก" นอกจากนี้ยังพบว่าวิธีการเรียนการสอนยังไม่ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพนักเรียนเท่าใดนัก ดังที่ สายพิณ ประสิทธิ์วงศ์ (2528) กล่าวว่า "การเรียนการสอนวิชาสุขศึกษาในอดีตที่ผ่านมาครูมักใช้วิธีสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง โดยอธิบายให้นักเรียนจดและท่องจำ ครูไม่เห็นภาคปฏิบัติอีกด้วย จึงขาดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบทเรียนกับการนำเอาความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการดำรงชีวิต"

การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน จัดได้ว่า เป็นกิจกรรมในโครงการสุขภาพในโรงเรียน โรงเรียนที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพของนักเรียน และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเจริญงอกงามไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ดังที่ สุชาติ โสมประยูร (2531) กล่าวว่า "กิจกรรมที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียนที่น่าจะจัดให้มีขึ้น และ

ดำเนินการควบคู่กันไปกับการตรวจสุขภาพนักเรียน เพื่อให้การระวังรักษาสุขภาพและการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บเป็นไปอย่างได้ผล ก็คือ การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพหรือการแนะนำสุขภาพ โดยที่กระทรวงศึกษาธิการน่าจะได้อัดลอบทบทวนหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เป็นประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับสุขภาพ โดยพิจารณาหาแนวทางที่จะเน้นเรื่องสุขภาพให้ออกมาในรูปของการปฏิบัติให้มากกว่าในรูปของเนื้อหาตามหลักสูตรของสุขศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาที่แท้จริง" การแนะนำสุขภาพเป็นการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพโดยเฉพาะและการแนะนำสุขภาพนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญต่อจากการสอนสุขศึกษา (อิทธิพล มีเจริญ, 2533) เนื่องจากการสอนสุขศึกษาเป็นการให้ความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสุขภาพ มิได้เฉพาะเจาะจงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่เราทราบกันดีแล้วว่า บุคคลแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านความสนใจและปัญหาต่างๆ ก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย ในทางสุขภาพก็เช่นเดียวกัน แต่ละคนย่อมมีปัญหาสุขภาพที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะถ้าปัญหาสุขภาพนั้นเกิดกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งยังอ่อนเยาว์นัก การที่จะนำความรู้ที่ได้รับจากครูในช่วงเวลาของการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับสุขภาพ มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสุขภาพที่ตนเองกำลังประสบอยู่คงเป็นไปได้ยาก จึงมักพบว่า เด็กนักเรียนจำนวนมากยังมีปัญหาสุขภาพอยู่มากจากรายงานการตรวจสุขภาพนักเรียน (สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร, 2532) พบว่า มีนักเรียนที่ป่วยด้วยโรคต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 69.93 และโรคที่เด็กมักป่วย ได้แก่ พันผุ เหา ไข้หวัด คิดเป็นร้อยละ 78.16, 26.96, และ 16.12 ตามลำดับ ดังนั้นวิธีการที่จะช่วยเด็กได้ก็คือ การแนะนำสุขภาพให้แก่เด็ก การแนะนำสุขภาพจะเป็นการช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้มีความเข้าใจในปัญหาสุขภาพของตนเอง พร้อมทั้งยอมรับคำแนะนำจากครูนำไปเลือกหรือนำไปปฏิบัติในการแก้ไขปัญหานั้นได้ถูกต้อง และเหมาะสมกับตนเอง เพื่อส่งเสริมสุขภาพของตนให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมในที่สุด

การศึกษาในระดับประถมศึกษา บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพและให้การแนะนำสุขภาพแก่นักเรียนก็คือ ครูประจำชั้นนั่นเอง เนื่องจากครูประจำชั้นมีหน้าที่ตรวจตราสุขภาพของนักเรียน ช่วยแก้ปัญหาเมื่อเด็กเกิดความวิตกกังวลหรือมีปัญหาและเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดเป็นผู้ที่อยู่กับนักเรียนเกือบตลอดเวลา โดยทั่วไปในระดับประถมศึกษา ครูประจำชั้นจะเป็นผู้สอนคนเดียวเกือบทุกวิชา จึงเป็นผู้มีความเข้าใจและรู้ปัญหาสุขภาพของนักเรียนได้ดี เป็นผู้แนะนำแนวทางแก้ปัญหาให้นักเรียน ดังนั้น ครูประจำชั้นจึงควรเป็นผู้ทราบดีเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการแนะนำสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางของความเจริญต่าง ๆ ในทุกด้าน ซึ่งความเจริญเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อสุขภาพทั้งสิ้น และอีกประการหนึ่งในสภาพปัจจุบัน ภาวะเศรษฐกิจในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับสูงกว่าต่างจังหวัดมาก จึงทำให้ทุกคนต้องพยายามดิ้นรน เพื่อหาเงินมาเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว เป็นผลทำให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่มิได้สนใจสุขภาพของตนเองและบุตรหลานของตนเอง จึงทำให้เด็กต้องเผชิญปัญหาสุขภาพมากมาย เมื่อเป็นเช่นนี้โรงเรียนจึงต้องรับหน้าที่ในการดูแลสุขภาพของเด็กเป็นส่วนใหญ่ และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสุขภาพของเยาวชนของชาติ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูประจำชั้น ในสังกัดกรุงเทพมหานคร และเนื่องจากการวิจัยของ เวด (Wade, 1970) ที่พบว่า ความรู้ทางสุขภาพขึ้นอยู่กับอายุและเพศ โดยที่เพศหญิงจะมีความรู้ทางสุขภาพสูงกว่าเพศชาย และเนื่องจากเพศหญิงเป็นเพศที่ละเอียดอ่อน มีความสนใจในเรื่องสุขภาพมากกว่าเพศชาย ผู้วิจัยจึงได้ทำการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูประจำชั้นที่มีเพศต่างกัน เพื่อจะได้ทราบถึงสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบัน และเพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูประจำชั้นที่มีเพศต่างกัน และนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน และปัญหาที่พบ อันจะช่วยพัฒนาเยาวชนของชาติให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา สภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูประจำชั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครูประจำชั้น
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรเพศ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีครูประจำชั้นทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยศึกษาด้านการบริหารงานแนะแนวสุขภาพในโรงเรียน การจัดกิจกรรมแนะแนวสุขภาพ เรื่องที่ทำการแนะแนวสุขภาพ และปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการแนะแนวสุขภาพ
2. ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเพศของครูเท่านั้น
3. ตัวแปรที่นำมาศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้
  - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศของครูประจำชั้น
  - 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพและปัญหาการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้และเข้าใจการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา
2. ข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ ผู้ตอบแบบสอบถามตอบด้วยความจริงใจ ปราศจากอคติ
3. ผู้วิจัยถือว่าเครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม) นี้ เชื่อถือได้ที่สามารถสำรวจสภาพและปัญหาในเรื่องที่ต้องการวิจัยได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

คำจำกัดความในการวิจัย

สภาพ หมายถึง สภาพการบริหารและจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการแนะแนวสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครที่ปฏิบัติจริงในปัจจุบัน

ปัญหา หมายถึง ปัญหาหรืออุปสรรคที่ขัดขวางหรือข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการแนะแนวสุขภาพที่พบในขณะปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

การแนะแนวสุขภาพ (Health Guidance) หมายถึง การจัดทำเนื้องานให้คำปรึกษา
แนะนำหรือจัดกิจกรรมในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อจะช่วยให้นักเรียนแต่ละคนได้มีความรู้ความเข้าใจ
ในปัญหาสุขภาพของตนเองในการปรับปรุงพฤติกรรมสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

ครูประจำชั้น หมายถึง ข้าราชการครูสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นครูประจำ
ชั้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประจำปีการศึกษา 2533

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีครูประจำชั้นทั้งเพศชายและเพศหญิง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย